

Mluvíme do počítače

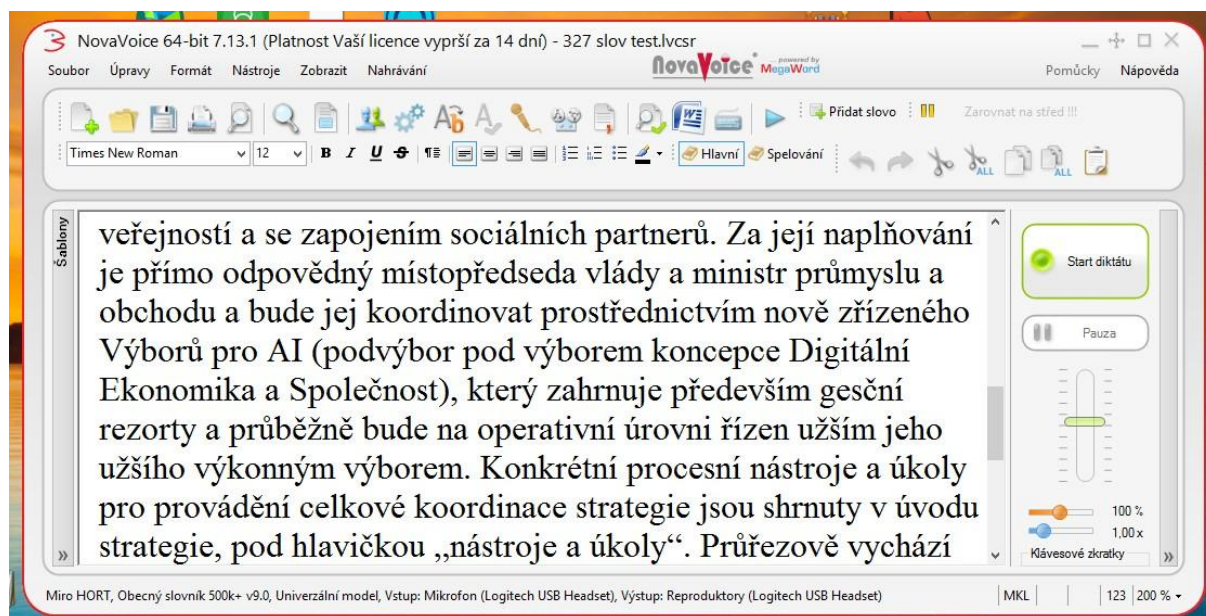
Ing. Miroslav HEROLD, CSc.

Na Jeronýmovi vzbudila zaslouženou pozornost aplikace NovaVoice (dále jen NoVo). K recenzi jsem se dostal s malým zpožděním. Program jsem podle údajů od firmy Novasoft dostal stažením z webu rychle. Skoro stejně rychle jsem však zjistil, že náhlavní souprava, kterou jsem používal při recenzích výukových programů, je k tomuto účelu nedostatečná. Teprve až mi Novasoft poslal soupravu Logitech, mohl jsem začít se zkoušením.

Jak říkal jeden všemi oblíbený profesor, o peníze jde vždy až na prvním místě. NoVo se nabízí v široké škále cenových relací. Pro studenty a důchodce, kteří si umí aplikaci sami instalovat 6050,- Kč, až po právníky nebo lékaře, kteří navíc budou chtít zaškolení a roční údržbu softwaru, to bude už skoro 46000,- Kč. Nejširší nabídka je pro lékaře – respektive překladatele medicínských textů - nabízí se celkem 18 oborových medicínských slovníků (např. ORL, radiologie, psychiatrie, pediatrie).

Zajímavé funkce

Pohledem na Obr. 1 je vidět, že aplikace má řadu funkcí shodných s obvyklými textovými editory, jejichž užívání každý překladatel zná. Přímou při diktování fungují následující interpunkční znaménka (Obr. 2) a příkazy (Obr. 3).

Obrázek 1: Přehled funkcí NovaVoice

Interpunkce a další znaky:

znak	Výslovnost
-	mínus nebo pomlčka
!	vykřičník
"	uvozovka; uvozovky; uvozovkydole; uvozovkynahoře
(dozávorky; otevřítzávorku; závorka; závorkaotevřít; závorkuotevřít
)	koneczávorky; uzavřítzávorku; zavřítzávorku; závorkauzavřít; závorkuuzavřít
*	hvězdička
,	čárka
.	tečka
...	třítečky
/	lomeno; lomítko
:	dvojtečka
;	středník
?	otazník
[dohranatézávorky; hranatázávorka; otevřít hranatouzávorku
]	konechranatézávorky; uzavřít hranatouzávorku; zavřít hranatouzávorku
+	plus
=	rovnáse
%	procent; procenta; procentem; procento; procentu; procentům; procenty; procentech
§	paragraf; paragrafech; paragrafem; paragrafu; paragrafů; paragrafům; paragrafy
nový řádek	novýřádek; nanovouřádku; nanovýřádek; novářádka; novýodstavec;
a), b), c) ...	zaa, zabé, zacé

Obrázek 2: Hlasem ovládaná interpunkce

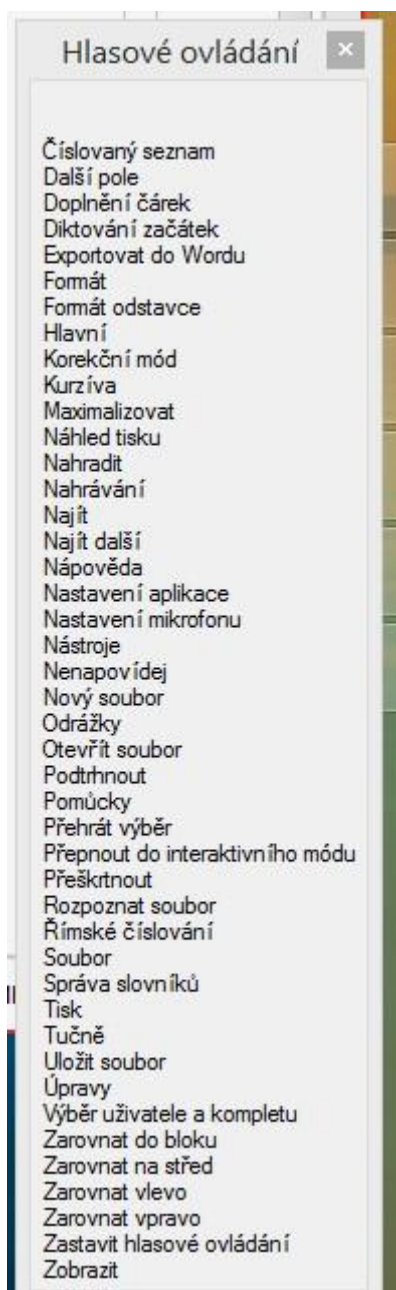
Zvláštní příkazy

Příkaz	výslovnost
vynechání místa	vynechatmísto
první velké písmeno	velképísmeno
první malé písmeno	malépísmeno
smazání posledního slova	smazatslovo
smazání poslední věty	snazatvětu
vypsát číslo slovy	čísloslovy
začátek spelování ¹	začínámspelování; spelovánízačátek; začátekspelování; začínámspelovat
konec spelování	končímspelování; spelováníkonec; konecspelování

Obrázek 3: Hlasem zadávané příkazy

V nastavení aplikace se nabízí řada možností:

1. Lze vybrat textový editor, do něhož se stiskem tlačítka nadiktovaný text přenesse za účelem dalších úprav. Standardně nastaven MS Word. Vyzkoušena alternativa na Open Office Writer, funguje na první pokus. Vhodné pro uživatele, kteří nemají nebo nepoužívají Microsoft Office.
2. Základní formát pro ukládání je LVCSR, kdy je uložena jak textová, tak i zvuková podoba vytvářeného dokumentu. Kromě toho je možnost vybrat formát ukládaného souboru mezi DOC, RTF a PDF.
3. Po stažení cca 35 MB souboru se rozšíří paleta hlasem ovládaných funkcí. Viz Obr. 4. Na začátku práce s aplikací je spíše vhodné tuto funkci vypnout, protože náhodné vyslovení příkazového slova může nepříjemně zkomplikovat život. Pro pokročilého uživatele je to však milé zrychlení. Usnadní formátování. Např. pokud chci, aby následující odstavce byly číslované, vyslovením „Číslovaný seznam“ se mi po „Nový řádek“ automaticky zadá příslušný formát. Pokud je tato funkce vypnutá, musím ukončit diktování stisknutím příslušné ikonky, stisknout tlačítko Číslovaný seznam a diktování znovu spustit.

Obrázek 4: Rozšířené hlasové ovládání

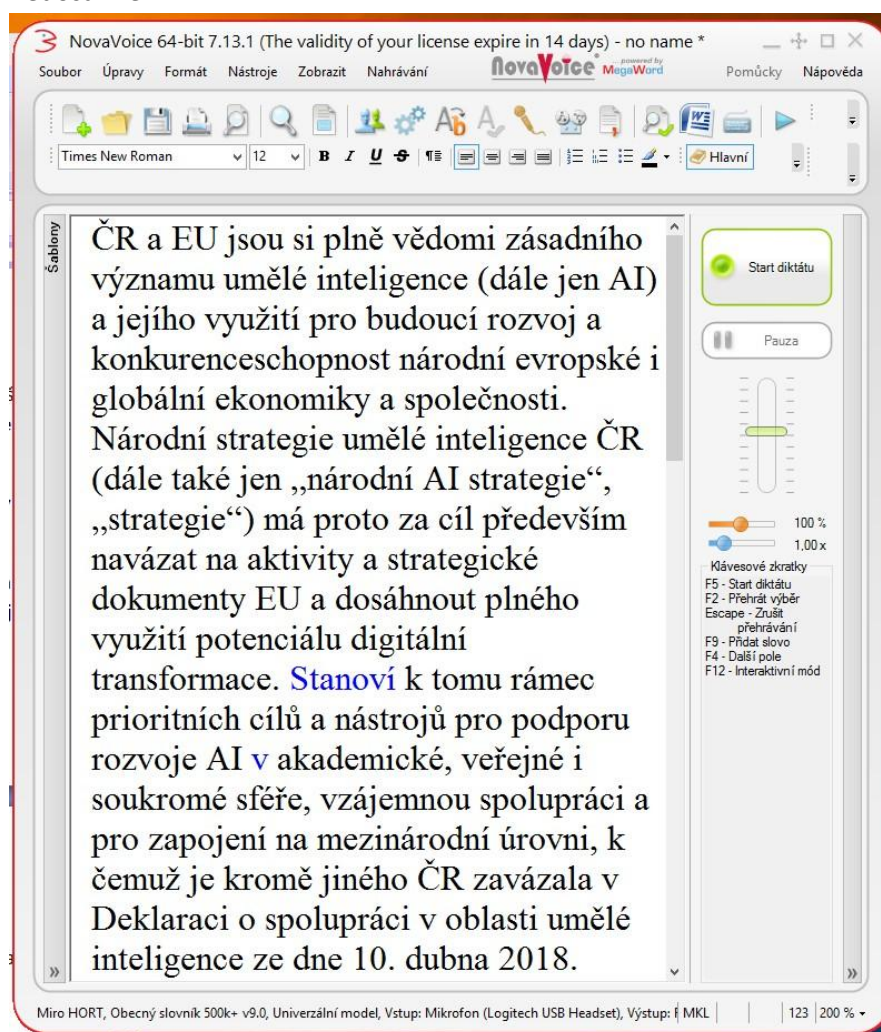
4. Uživatelské rozhraní lze zvolit buď české, slovenské nebo anglické.
5. Pokud je nastavena cílová adresa e-mailu, SMTP server a heslo k emailovému účtu lze z aplikace přímo odeslat zprávu.

Testování

Místo rozveklého výčtu funkcí nabízených aplikací popíši několik testů, zaměřených na činnosti typické pro překladatelskou profesi.

- 1) Zápis obecného textu diktovaného do nativního okna aplikace = Obr 5. Pokud je cílovým formátem DOC, nebo RTF, je tento přístup nejpočetnější, protože je okamžitě možné provádět řadu formátových úprav. Když se podíváme na paletu funkcí v pruhu nástrojů, je na běžnou práci s textem plně dostačující.

Zvolený text: 327 slov (2281 znaků) novinového článku se zaměřením na ekonomiku. Trvání diktátu = 4 minuty 53 vteřin. 12 chyb, jejichž oprava z klávesnice zabrala 4 minuty 39 vteřin. V tomto čase se provedlo zadání 2 položek do slovníku. Oprava přímo v dokumentu by zabrala méně času. Pro delší práci se ale vyplatí zadávat - zejména delší zkratky - do slovníku, při opakovaném výskytu se již automaticky rozpoznají. Celkem tedy 10 minut 35 vteřin, přepočteno na počet úderů psacího stroje 240 znaků za minutu. Základy sekretářek v psaní na stroji by se tím nevyhrály, je to ale rychlost, kterou málokdo z nás dosáhl a nejspíš ani nedosáhne.

Obrázek 5: Nativní okno aplikace NovaVoice při měření

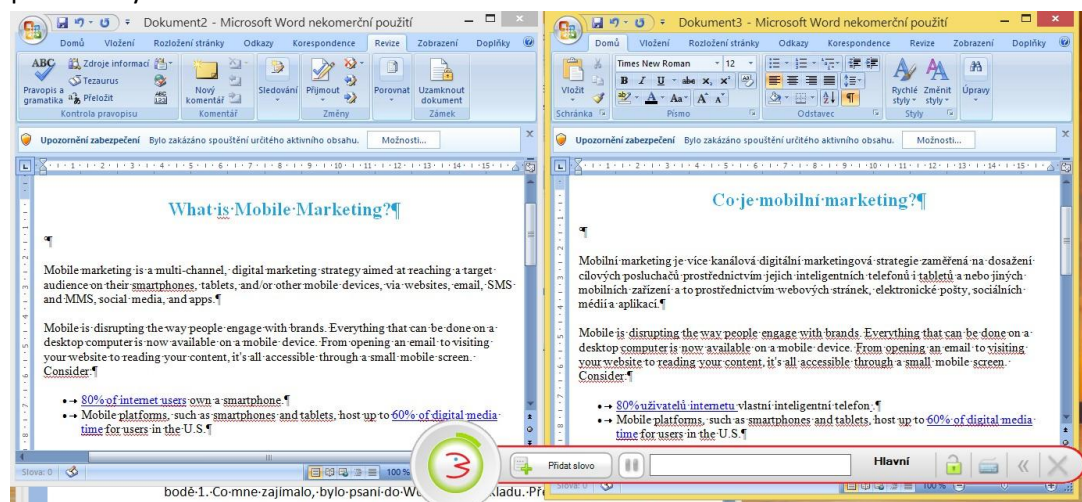
Jak vidno nahoře na obrázku (plně vědomi), jeden z aspektů, které je třeba pečlivě kontrolovat, jsou „i/y“. Zatím žádný analyzátor řeči je nedokáže v některých případech rozlišit.

- 2) Zápis do aplikací MS Office.
- a) Samozřejmě první v pořadí byl MS Word. Přímé pořízení dokumentu DOC viz výše. Co mne zajímalo, bylo psaní do Wordu při překladu. Před objevením CAT nástrojů jeden z častých způsobů překladu zadaného elektronicky byl následující: na větší obrazovce

(tehdy maximální dostupná velikost pro překladatele byla 19") byla vedle sebe 2 okna. Vlevo zdrojový a text pro hledání v celém rozsahu dokumentu, vpravo se postupně zdrojový text přepisoval překladem. Výhoda = okamžitý přenos kompletního formátování na cílový překlad.

Pro uživatele, kteří nepoužívají CAT systémy, ať již z důvodu pro ně vysokých pořizovacích nákladů nebo kvůli nevhodnosti CAT pro jejich obor překládání, je tento způsob doposud výhodný.

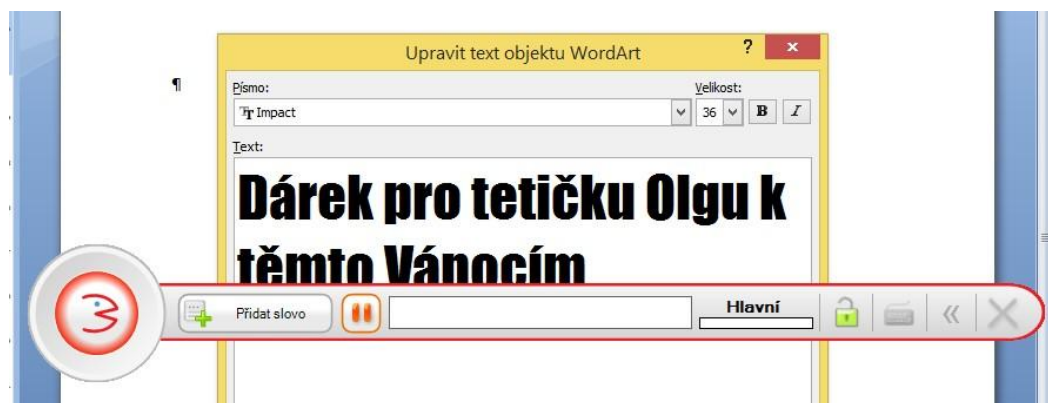
Vyzkoušen byl sice na ekonomickém překladu, ale stejně dobře bude fungovat i v jiných překládaných oborech.

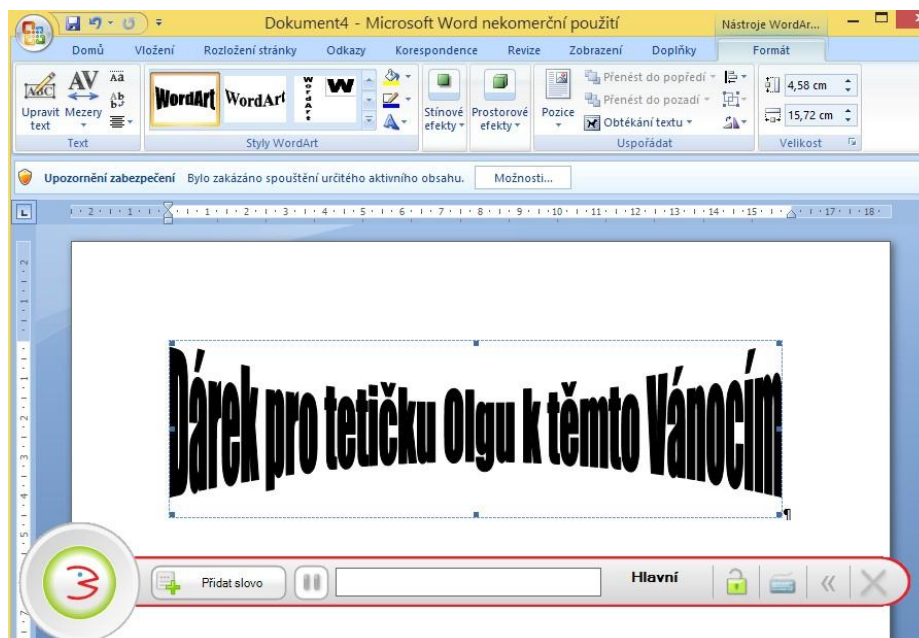
Obrázek 6: Diktovaný překlad ekonomického textu ve Wordu

Dědičnost formátu z výchozího textu ověřeně funguje na:

- (a) Velikosti a řezech písma - nutno dát pouze pozor, zda písmo použité ve zdrojovém textu obsahuje i všechny české znaky. Některá písma totiž mají dlouhé samohlásky, ale teprve znaky s háčky, obzvláště "ž" a "ř" vybočí z řady a v textu se zobrazí odlišně.
- (b) Styly odstavců fungovaly všechny ve Wordu definované, ať již nadpisy nebo různé číslované odstavce.
- (c) Rovněž textová pole - oblíbené formátování v technických překladech na popiskách složek výkresové dokumentace - fungují beze zbytku.
- (d) Z čiré zvědavosti jsem zkusil i vkládání WordArt, a ejhle, i to fungovalo - viz Obr. 8. Provádí se ve 2 krocích, stejně jako při vkládání do samotného Wordu. Podmínkou je mít minimálně stejnou nebo vyšší verzi Wordu jako autor výchozího textu. Verze 2003 totiž DOCX z verze 2007 neotevře.

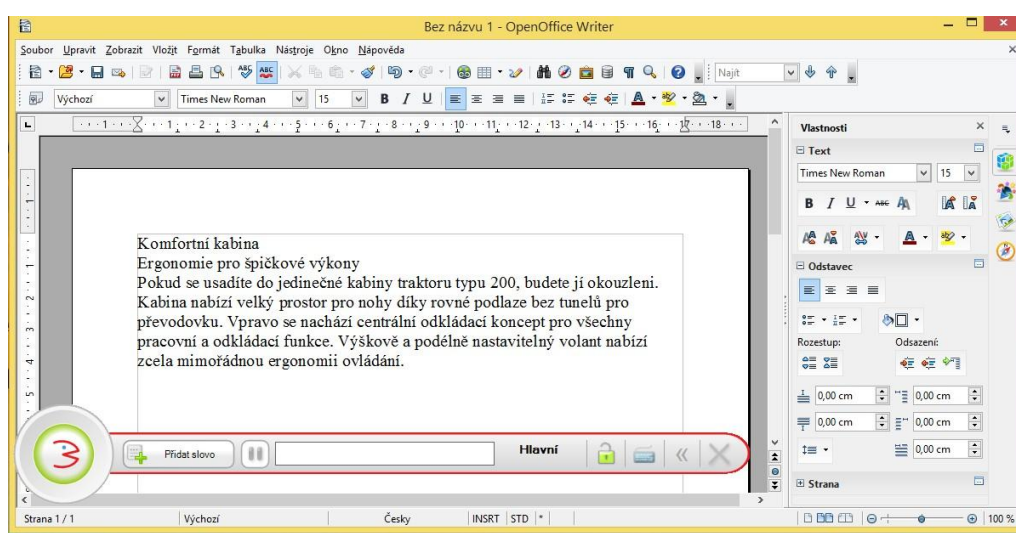
Obrázek 7: Vložení diktovaného překladu do WordArtu, krok 1

Obrázek 8: Vložení diktovaného překladu do WordArtu, krok 2

Diktování do dalších aplikací Office - MS Excel funguje zcela plynule, takže klientům, zadávajícím k překladu s oblibou XLSX tabulku, kde ve sloupci A je angličtina a do dalších sloupců několik překladatelů doplňuje češtinu, polštinu a další jazyky střední Evropy, lze snadno vyhovět.

- b) MS Power Point = rovněž bez problémů. Stejně jako u Wordu je nutné pouze dát pozor na písmo použité autorem výchozího textu.
- 3) Uživatelé, pro něž je MS Office nákladný, užívají nejčastěji Open Office. NoVo zafungoval na první pokus, viz Obr. 9

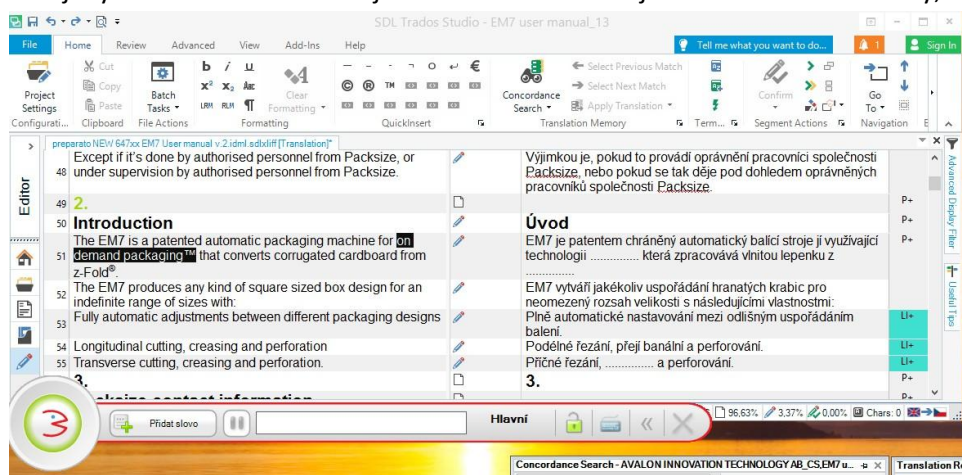

Obrázek 9: Diktování do Open Office

- 4) Překlad formátu HTML - pro překladatele, kteří nemají žádnou CAT aplikaci. Diktování textu do editoru PSPad funguje. Je však velmi náročný na pozornost, protože diktovaným textem se přepisuje zvýrazněný výchozí text. Pokud už se takové zadání objeví, je rozhodně

výhodnější řešení pomocí bezplatné webové aplikace ABBYY SmartCAT, recenzované v minulosti v ToPu.

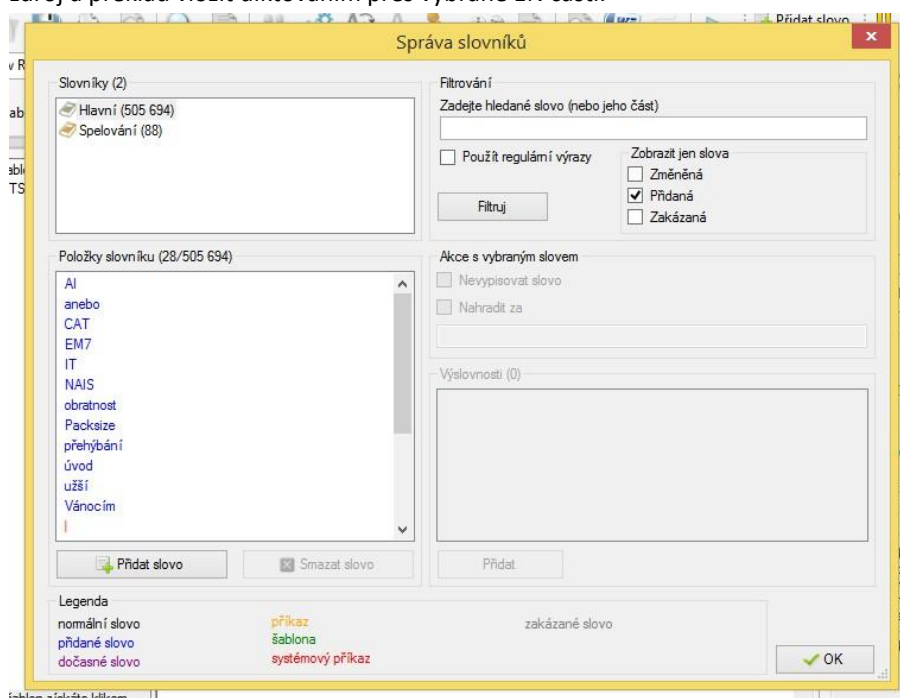
- 5) Diktovaný překlad v SDL Studio 2019. Nejdůležitější test na nejčastěji používaném CAT softwaru. Výsledky jsou spíše orientační, protože testovací zdrojový soubor byl vzat z archivu a samozřejmě v archivu není údaj, jak dlouho "ruční" zpracování tohoto konkrétního souboru trvalo. V průměru při plánování zakázky počítám s výstupem cca 300 - 350 přeložených zdrojových slov za hodinu. Jak je vidět na Obrázku 9. jedná se o text technický, nikoli IT.

Obrázek 10:Diktovaný překlad do SDL Studia 2019

Při počítání výsledků vzaty v úvahu pouze segmenty typu New Translated Content, na obrázku označené ikonkou tužky. Tyto segmenty celkem = 309 zdrojových slov, překlad trval 29 minut, oprava překlepů s přidáváním do slovníku zabrala 13 minut. Po celkovém vyhodnocení tedy úspora času činí cca 14 %. Vezmeme-li v úvahu neustálé rozšiřování slovníku o specializované termíny, tak ztrátových 14 minut, tedy skoro polovina produktivního času, se bude zkracovat. Lze tedy očekávat, že po určité době se úspora času zvýší až na realistických 20 %, či optimistických 30 %. Tento propočít si ale musí každý překladatel udělat sám a z toho odvodit dobu návratnosti investice. Za zmínku stojí na obrázku segmenty 48, kde výraz „Packsize“, vyskytující se v textu vícekrát, byl ještě před začátkem diktování přidán do slovníku, viz. Obr 11. Podobně i EM7 v segmentu 51. Výraz „on demand packaging™“, který nestál za vkládání do slovníku, lze obhospodařit zástupným výrazem „vynechat místo“, který v diktovaném textu udělá prostor pro následné okopírování ze zdrojového textu. V segmentech, kde zkratky a cizojazyčný text, který se nepřekládá, převažují, je rychlejší pomocí CTRL+INS okopírovat

zdroj a překlad vložit diktováním přes vybrané EN části.

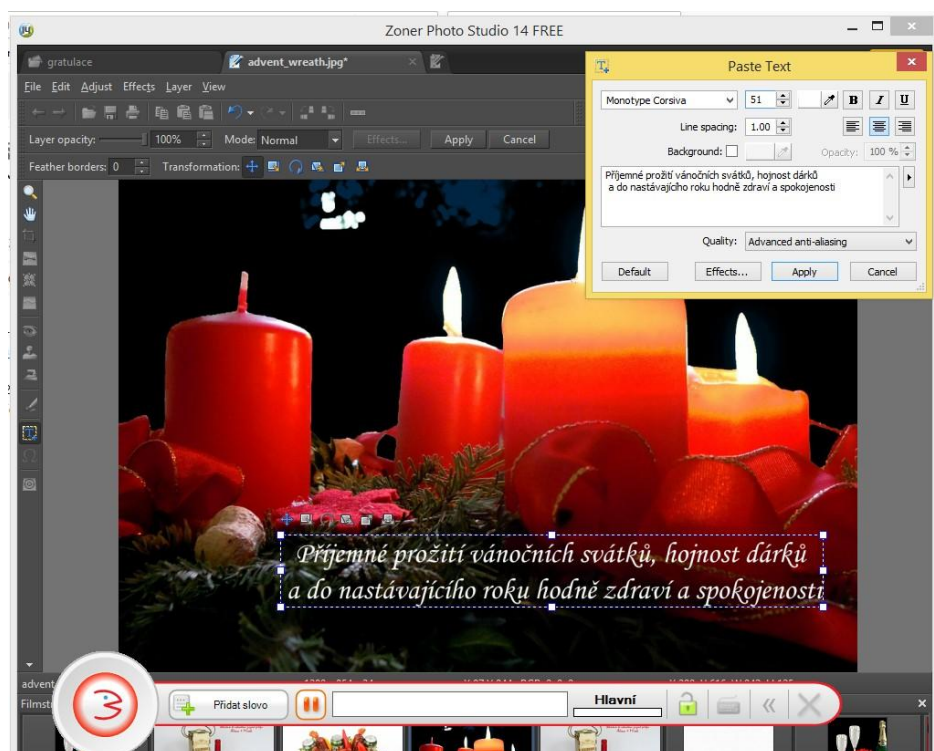

Obrázek 11: Nově vložená slova do slovníku

Dalším potenciálním zdrojem časových úspor jsou šablony, tj. víceslovné řetězce, např. "Klepnutím na tlačítko OK budete pokračovat.", které se diktují zkráceně. Opakující se segmenty obhospodařuje Studio, tyto šablony mohou zastávat opakující se části segmentů.

6) Použití v aplikacích pro volný čas či rodinu:

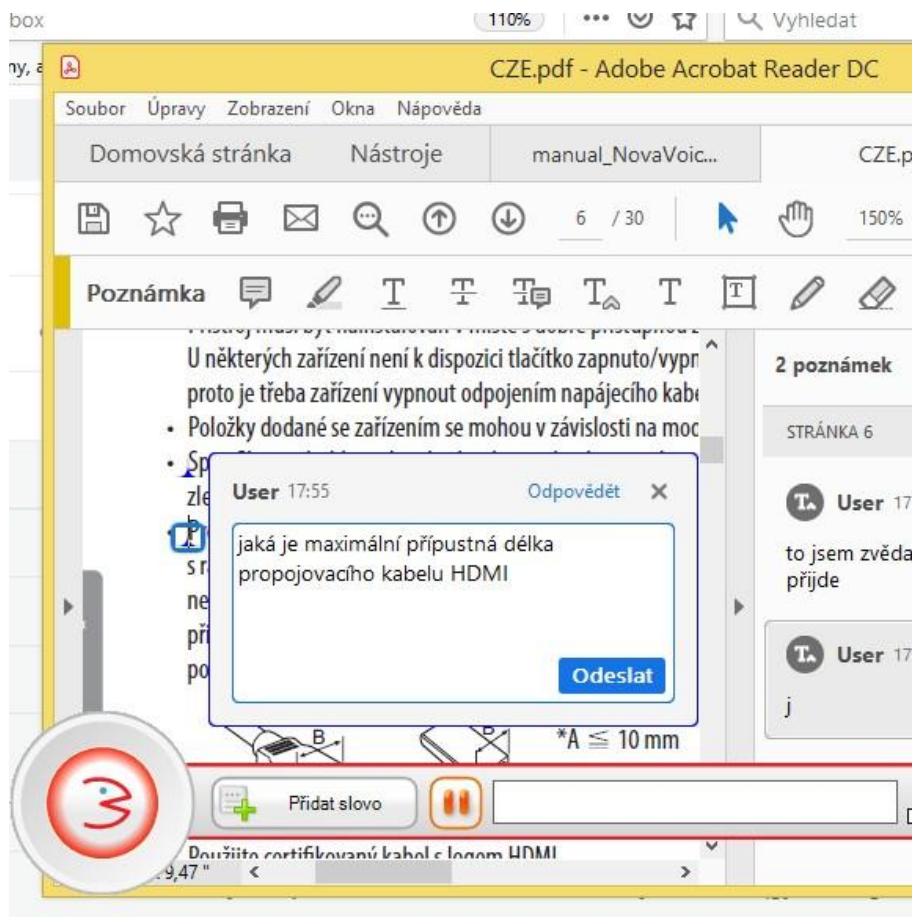
- a) Vkládání textů do fotografií, respektive vrstvy obrazových formátů v aplikaci Zoner Photo Studio. Viz Obr. 12. Text se vkládá do vyhrazeného okénka a teprve po úpravě, ať již diktované nebo z klávesnice, se vloží do vlastního obrazu. Při delším textu se vyplatí nadiktovat do nativního okna aplikace NoVo, zkopírovat do okénka a zde jen upravit velikost, barvu znaků a následně vložit. Rychlost zápisu diktátu do nativního NoVo je ještě nápadněji rychlejší než při srovnání rychlosti zápisu diktátu do DOC a NoVo.

Obrázek 12: Tvorba gratulací a podobných drobností

b) Čtečky:

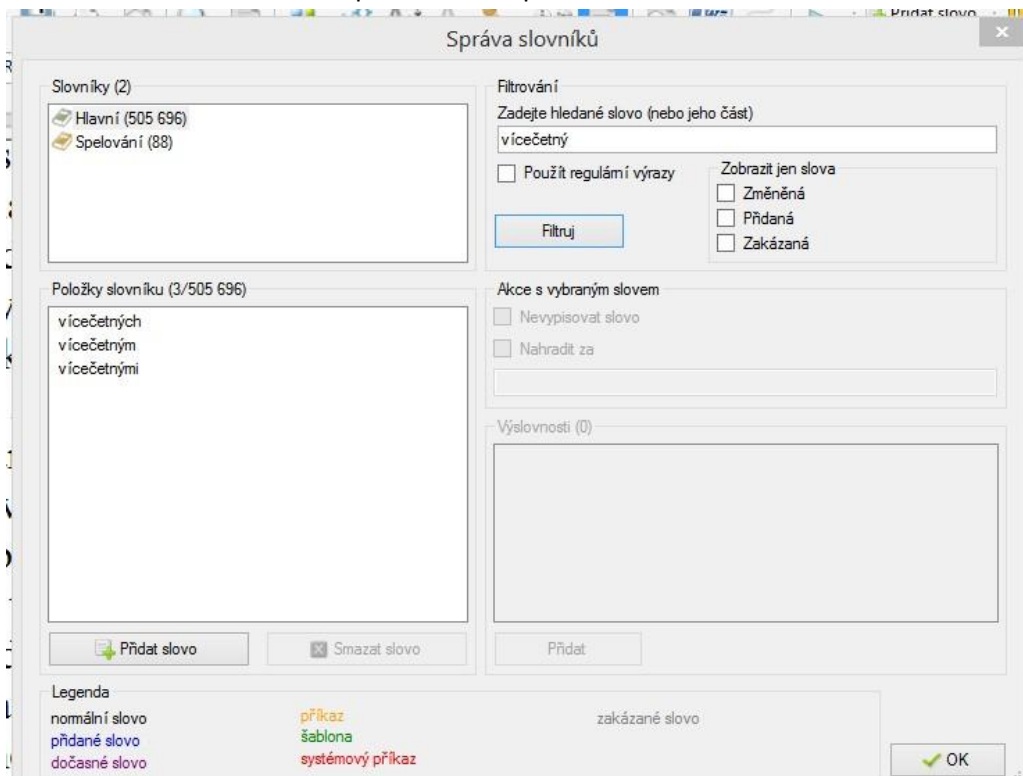
Adobe Reader XI: dovoluje stejné vstupy jako z klávesnice, tj. vložení lístku s poznámkou nebo textu v místě kurzoru. Pokud není zadána korektura v PDF, tak poslouží jen na poznámky ke čtenému textu.

Obrázek 13: Vkládání poznámek do souboru PDF

Slovníky

Okno na práci se slovníky je na Obr. 14. Umožňuje několik činností navazujících na stav, kdy diktované slovo se nezobrazí podle našeho přání.

Obrázek 14: Okno na práci se slovníkem

- 1) Zkontrolovat, zda slovo, které jsme diktovali, je ve slovníku. Pokud tedy jeho přepis neodpovídá diktátu, je chyba na naší straně ve výslovnosti. Velmi často zjistíme, že stačí dodržet skutečně spisovnou výslovnost, a překlep opravíme diktátem. Nutno si zvláště všimnout délky samohlásek, které podvědomě zkracujeme, např. "přírůstkové" ze zvyku diktujeme jako "přírustkové". Ze 14 chyb v testu 1 šlo takto rychle opravit 5.
- 2) Na obrázku 14 je uvedena situace, kdy se „vícečetný“ rozpoznalo nesprávně. Slovník, což je zvláštní, obsahuje některé tvary v jiném než prvním pádě. Slovo v základním tvaru se muselo doplnit.
- 3) Diktované slovo ve slovníku není vůbec, pak je nutné jej zadat komplet, včetně eventuálních odvozených tvarů. Tuto činnost je vhodné si rozmyslet, jelikož odvozené tvary se zadávají manuálně a zejména u substantiv mužského rodu s bohatým rejstříkem tvarů by to zabralo dost času. K této práci by se docela hodil modul, který mají některé moderní korektory pravopisu. Neobsahují databázi všech tvarů, ale jen kmeny slov a k nim podmnožinu přípustných přípon (nebo i předpon).
- 4) Pro diktování zkratkových slov, která nejsou početná a nevyplatí se je zadávat jako slovníkovou položku, je k dispozici režim Spelování. V tomto režimu můžeme slovo, resp. zkratku nadiktovat normalizovanými slovy pro jednotlivé hlásky. Tak např. ČSFR budeme diktovat: velkěčeněk velkěsvatopluk velkéfrantišek velkěrudolf. Tato možnost je však časově náročná a je lepší zvolit variantu napsání přímo z klávesnice. Funkce Spelování je primárně určena pro uživatele, kteří nemohou ovládat klávesnici (kvadruplegici či jinak hendikepovaní uživatelé).

Poznámky a připomínky

- Přístup k poslechu vlastního diktátu je pouze v nativním okně NoVo. Pokud diktujeme do vnější aplikace (Wordu nebo SDL Studia či jiné) a potřebujeme si poslechnout, co jsme vlastně diktovali, musíme otevřít nativní okno. Tento postup je potřebný zejména při nácviku diktování, protože NoVo není jasnovidec, který umí předpovědět, pokud polykáme např. koncovky nebo komolíme předložky.
- Pokud má nějaké slovo tvary jak s "i", tak i s "y", musíme se smířit s tím, že tvary s ypsilonem nenadiktujeme a budeme opravovat ručně. Příklad: správný genitivní tvar "konzoly" nutno upravit ručně.
- Při opravách diktátem uvnitř věty (Word) nebo segmentu (Studio) nesmíme opomenout na začátku vkládaného řetězce frázi "malé písmeno". Implicitně se totiž vkládá s velkým písmenem. Pokud bychom chtěli každý diktát začít malým písmenem, je třeba tuto skutečnost nastavit přímo v NoVo.
- V odborných textech obsahujících větší počet slov, která zůstávají v angličtině (názvy produktů atp.) je rychlejší segment okopírovat CTRL+INS a diktovat jen zvýrazněné české části.

Návod

Uživatelská příručka je ve formátu PDF, počet stránek 53. V průběhu testování jsem odpovědi na vyskytnuvší se problémy obvykle dostal.

Závěr

Rozhodnutí o koupi tohoto velmi výkonného programu by měla předcházet pečlivá analýza finanční návratnosti. Je jednoznačným faktem, že pořízení dokumentu, a to nejen čistě textového, značně urychlí. Hlediska, která si musí před tímto rozhodováním každý překladatel ujasnit, jsou následující:

- a) Pořizovací cena: V současné době se pro překladatele nabízí ve 2 variantách
Varianta 1: plovoucí licence bez údržby tzn. bez nových verzí a technické podpory, s libovolnými slovníky 10 000,- Kč bez DPH. Tato varianta v sobě skrývá riziko pro překladatele používající SDL Trados, či jinou CAT aplikaci – pokud dodavatel CAT v budoucnu (třeba 2023) uvede Service Pack, který nebude s NoVo kompatibilní, bude mít uživatel smůlu. Plovoucí licence znamená, že uživatel může mít aplikaci nainstalovanou na více počítačích (desktop PC + notebook), ale spuštěnou ji může mít jen na jednom.
Varianta 2: plovoucí licence za 1 Kč, ale s minimálně tříletou povinnou údržbou, splatnou vždy k datu nákupu licence, kdy cena údržby je 6 500 Kč bez DPH/rok. Celkem tedy uživatel zaplatí za 3 roky 19 501,- Kč bez DPH. Údržba zahrnuje:
(1) Aktualizace SW, které jsou cca 1x za 3 měsíce, a aktualizace slovníků cca 1-2x za rok
(2) Vzdálenou pomoc v případě vyskytnuvších se problémů.
Pro překladatele užívající CAT aplikaci je tedy spíše bezpečnější varianta 2.
- b) Druh/typy nejčastěji pořizovaných dokumentů; v rámci této recenze byly testovány dokumenty DOC/DOCX, XLS/XLSX pro přímé vkládání. Je samozřejmé, že dokumenty, respektive jejich čistě textovou část, pořízené v nativním okně NoVo, lze zkopírovat do aplikací pracujících s texty. Otázkou bude pokročilé formátování.
- c) Z CAT aplikací byl testován Trados Studio 2019. Pokud mi licenci dodavatel prodlouží, rád bych otestoval STAR Transit NXT a bezplatně na webu dostupnou CAT aplikaci ABBYY SmartCAT, již dříve v ToP recenzovanou.
- d) Ve Studiu je nutné si ověřit na několika odborných textech (testováno na textech z oblasti strojírenství, ale nepochybně stejný problém se vyskytne v jiných specializacích, ať již v chemii či stavařině) kolik technických termínů NoVo nezná a tudíž pro budoucí co možno hladkou práci bude nutné do slovníku doplnit. Obdobný problém bude určitě v Star NXT či jiných CAT aplikacích.
- e) Z provedeného testu si dovoluji uvést velmi přibližnou kalkulaci: překladatel, který překládá alespoň 1000 průměrně placených normostran do roka, by měl dosáhnout na návratnost 5 až 8 měsíců. Nebo, vezmeme-li v úvahu pořizovací variantu 2, bude propočet následující: 7865,- Kč včetně za rok utratí:
Při 11 měsících práce (1 měsíc dovolená) se to promítne do nutnosti uspořít díky zvýšené produktivitě 715,- Kč měsíčně. I při velmi nízké tržbě za 1 normostranu (NS) 250,- Kč to je nutné zvýšení produktivity o 3 NS měsíčně.
Při 8 měsících dojdeme k nutnému zvýšení o 4 NS měsíčně, v případě 4 měsíců to bude znamenat 8 NS měsíčně. Podrobný propočet si musí každý udělat sám na základě své fakturační ceny za 1 NS, počtu slov fakturovaných měsíčně a, eventuálně, podle počtu hodin strávených nad klávesnicí.
- f) Nutno také zvážit hardwarovou kapacitu počítače. Minimální procesor musí být určitě vícejádrový. K tomu přistupuje spotřeba RAM. Samotný NoVo spotřebuje více než 1900 MB, Studio chce 160 - 190 MB, k tomu internetový prohlížeč (dnes již nezbytnost) 350 MB, Word 57 MB, a to nepočítáme slovníky nebo oblíbený xBench. Zkrátka a dobře, smysluplná

investice do tohoto výkonného softwaru nutně vyžaduje Windows 8 nebo 10 s 8 GB nebo ještě lépe 16 GB RAM.

Vedle ekonomického hodnocení bych ještě rád zmínil aspekt zdravotní. I když máme u počítače výškově stavitelnou židli s ergonomickým sedákem, při překladu čas od času vstáváme a všelijak se protahujeme, protože posez nad klávesnicí není rozhodně nejpříjemnější poloha. Jak při překladu diktátem NoVo do 2 oken Wordu, tak i při práci se Studiem jsem s oblibou používal sezení a la televize, tj. opěradlo sklopené pohodlně dozadu a nohy natažené na přídatné stoličce. Na klávesnici se musí sahat až při opravách, jinak na myš se dosáhne pohodlně nataženou rukou. Nejsem schopen odhadnout časové úspory při této pracovní poloze, pohodlné sezení se mi každopádně zamlouvalo. Je už čistě individuálním názorem každého, na kolik si cení vlastní pohodlí.

počet slov= 2620

počet znaků = 14442